

РОЛЬ НАУКОВО-МЕТОДИЧНОЇ РАДИ ЗАКЛАДУ В ПРОЕКТУВАННІ ДОСЛІДНО-ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОЇ РОБОТИ В ШКОЛІ

*Хацаюк Наталія Сергіївна,
аспірант кафедри педагогіки*

Таврійський національний університет імені В. І. Вернадського

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку системи загальної середньої освіти в Україні характеризується розгортанням широкої експериментальної роботи, спрямованої на впровадження освітніх інновацій. Характерною особливістю цього періоду розвитку педагогічної освіти є пошук нових змісту, форм, методів і засобів навчання, виховання й управління. У зв'язку з проведенням педагогічних експериментів, завдяки яким розширюється сфера діяльності навчального закладу, оновлюється зміст освітнього простору, вводяться та апробуються новітні методики та технології навчально-виховного процесу, діяльність науково-методичної ради експериментального закладу набуває нової ролі.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Аналіз педагогічної літератури, нормативних документів свідчить про те, що проблема інноваційного розвитку шкільної освіти розробляється останнім часом досить активно. Пошук ефективних шляхів підвищення якості освітніх послуг відображено в нормативно-правових документах, які визначають сучасну державну політику країни в галузі освіти та вимоги до організації навчально-виховного процесу в інноваційних загальноосвітніх навчальних закладах: Закони України «Про освіту», «Про загальну середню освіту», Державна національна програма «Освіта» (Україна XXI століття), Національна доктрина розвитку освіти, Державна цільова соціальна програма «Школа майбутнього» на 2007-2010 роки, Положення міністерства освіти та науки України «Про порядок здійснення інноваційної освітньої діяльності» та «Про експериментальний навчальний заклад». Суттєвий інтерес для проведеного дослідження становлять праці Л. Даниленко, Н. Лавриченко, В. Мадзігон, Л. Онишук, А. Цимбалару, в яких досліджуються теоретичні засади моделювання інноваційного розвитку школи.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Водночас, сьогодні відсутні теоретичні розробки та методичні рекомендації з організації діяльності науково-методичної ради закладу щодо проектування дослідно-експериментальної роботи загальноосвітньої школи. Розглядалися лише окремі аспекти проблеми. Таким чином, має місце протиріччя між недостатньою розробленістю проблеми і практичною необхідністю по організації проектування дослідно-експериментальної роботи науково-методичною радою навчального закладу.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). На підставі вищевикладеного, метою даної статті є – розглянути і проаналізувати діяльність науково-методичної ради закладу в організації дослідно-експериментальної роботи школи.

Виклад основного матеріалу дослідження. Законом України «Про загальну середню освіту» передбачено участь загальноосвітніх навчальних закладів в інноваційній діяльності, що виявляється зокрема в проведенні на їх базі педагогічних експериментів. Положення Міністерства освіти і науки України «Про експериментальний навчальний заклад» визначає, що експериментальний загальноосвітній навчальний закладом є заклад, у якому проводиться експеримент з перевірки та можливості застосування освітніх інновацій [4, с. 27].

Розуміння поняття освітньої інновації відображено в Положенні «Про порядок здійснення інноваційної освітньої діяльності». Освітніми інноваціями є вперше створені, вдосконалені або застосовані освітні, дидактичні, виховні, управлінські системи, їх компоненти, що суттєво поліпшують результати освітньої діяльності [4, с. 7].

Кожна інновація має: «своє «ядро», яке характеризується новою ідеєю; джерело, яке характеризується дослідницькою діяльністю вченого-педагога або пошуковою практикою вчителя, керівника, колективу школи; носія, яким виступає творча особистість експериментатора-дослідника» [5, с. 5].

Слід зазначити, що будь-яка освітня інновація при впровадженні в заклад освіти привносить суттєву зміну у кінцевий результат його діяльності та вимагає додаткових інтелектуальних, матеріальних і часових витрат учасників навчально-виховного й управлінського процесів [2, с. 35].

Отже, експериментальна школа – це школа, яка здійснює експериментальну діяльність і постійно розвивається. Школа, в якій учень реалізує своє право на освіту відповідно до власних потреб і можливостей; учитель розвиває свої професійні та особистісні якості; колектив працює в режимі творчого пошуку, панують відносини партнерської співпраці, атмосфера поваги, довіри, успіху.

Педагогічний експеримент – це своєрідний навчальний процес, організований так, щоб можна було спостерігати педагогічні явища в контрольованих умовах. До основних ознак педагогічного експерименту, які одночасно становлять і його сутність відносять:

- внесення в навчальний процес певних змін у відповідності з планом і гіпотезою дослідження;
- створення умов, у яких можна найбільш яскраво бачити зв'язки між різними сторонами навчального процесу;
- облік результатів навчального процесу і формулювання остаточних висновків [3].

Для початку експерименту потрібна інноваційна ініціатива. З інноваційною ініціативою може виступити фізична або юридична особа, що виявляє намір удосконалити або оновити освітню практику, експериментально перевірити продуктивність і можливість застосування нових ідей та підходів у системі освіти. Інноваційна ініціатива має виявлятися шляхом складання заявки на проведення дослідно-експериментальної роботи.

До проведення експерименту необхідно також розробити програму дослідно-експериментальної роботи. Проектування експериментальної діяльності в загальноосвітньому навчальному закладі включає:

- аналіз реалій і виділення проблем;
- визначення меж дослідження, уточнення його теми;
- вибір методів дослідження;
- розробку гіпотези дослідження;
- планування проведення дослідження [1, с. 16].

У розробці програми дослідно-експериментальної роботи, в залежності від етапу проектування, беруть участь науково-педагогічні працівники та постійно діючі колективні об'єднання учасників навчально-виховного процесу, а саме: директор закладу; представники науки; науковий керівник експерименту; педагогічна рада як постійно діючий орган, який розглядає кардинальні питання навчально-виховного процесу; науково-методична рада школи як громадський дорадчо-консультативний орган, що поєднує на добровільній основі педагогів, які прагнуть здійснювати перетворення у школі на науковій основі; представники піклувальної ради, батьківського та учнівського комітетів;

безпосередньо учасники дослідно-експериментальної роботи – педагогічні працівники закладу.

Аналізуючи етапи проектування дослідно-експериментальної роботи та відповідальних учасників навчально-виховного процесу за виконання розробки цієї програми на відповідних етапах діяльності, встановлено, що науково-методична рада закладу виконує головну роль у процесі розробки програми експерименту (табл. 1).

До складу науково-методичної ради, як правило, входять: директор школи; наукові керівники інноваційних і дослідницьких проектів із числа викладачів вищих навчальних закладів і наукових співробітників науково-дослідних інститутів, що працюють спільно зі школою в інтересах її розвитку; заступники директора з навчально-методичної та навчально-виховної роботи; завідувачі кафедр; голови методичних об'єднань; керівники творчих і динамічних груп учителів; психолог; завідувач медіацентру.

Отже, члени науково-методичної ради приймають активну участь у проектуванні дослідно-експериментальної роботи школи, а саме: описують проблему, на вирішення якої спрямований експеримент; визначають важливість результатів дослідно-експериментальної роботи для даного освітнього процесу і наявність засобів для досягнення цих результатів; формулюють мету, об'єкт і предмет дослідження; розробляють гіпотезу дослідження; встановлюють базу експерименту.

Таблиця 1

Алгоритм проектування дослідно-експериментальної роботи

Учасники	2	3	4	5	6	7	8
Етапи							
1							
I. Аналіз реалій і виділення проблем:							
обґрунтування актуальності теми дослідження;	+	+					
опис проблеми, на вирішення якої спрямований експеримент: факти; формулювання і узагальнення;		+		+			
визначення стану проблеми в науці і практиці;		+					
важливість результатів ДЕР для даного освітнього процесу і наявність засобів для досягнення цих результатів.				+	+	+	
II. Визначення меж дослідження, уточнення його теми:							
визначення мети, виходячи з потреб і можливостей експериментаторів;			+	+			
формулювання системи показників для оцінки експерименту;			+				
визначення об'єкта дослідження – основного процесу, в середині якого буде створено результат;			+	+			
визначення предмета дослідження – умови, що найсильніше впливають на результат.			+	+			
III. Вибір методів дослідження:							
опис методів дослідження, відповідно до природи досліджуваного процесу та його результатів;			+				+
формулювання гіпотези.			+				+
IV. Розробка гіпотези дослідження:							
прогнози впливу висунутих мір вирішення проблеми на результат;				+			+
можливі негативні наслідки і способи попередження їх виникнення.			+	+			+
1	2	3	4	5	6	7	8
V. Планування проведення дослідження:							
проектування задач усіх етапів експерименту – констатуючого, формуючого, узагальнюючого;			+				+
визначення бази експерименту (які класи, паралелі братимуть участь у експерименті);				+			+
уточнення термінів проведення експерименту з можливістю їх корекції.			+				+

Практика переконливо показує, що для успішного проведення експерименту науково-методичній раді закладу необхідно мати ретельно розроблений календарний план проведення дослідно-експериментальної роботи, який дозволяє всебічно осмислити експеримент, наперед передбачити обсяг роботи, уникнути різних огріхів, додає експерименту

ритмічності на всіх етапах його проведення. Календарне планування проводиться на період, пов'язаний з навчальним циклом, тобто на навчальний рік.

Календарний план проведення дослідно-експериментальної роботи включає наступні етапи:

- підготовчий – проведення аналізу теоретичних положень досліджуваної проблеми, створення нормативно-правового забезпечення експерименту, налагодження спільної діяльності з установами, які проводять фахову підготовку педагогів;
- концептуально-моделювальний – формулювання та уточнення категоріального апарату дослідження, наукових підходів, коригування методики експериментального пошуку;
- формувальний – здійснення експериментальної перевірки висунутої гіпотези та концептуальних положень, підготовка науково-методичних рекомендацій;
- узагальнювальний – визначення співвідношення результатів експерименту з поставленою метою і завданнями, систематизація та оформлення матеріалів педагогічного дослідження у вигляді науково-методичного комплексу: монографії, посібників, методичних рекомендацій, популяризація результатів проведеного експерименту.

В плані дослідно-експериментальної роботи слід указати адміністративний супровід експерименту: створення технологічних умов проведення дослідження, створення сприятливої атмосфери всередині установи навколо роботи експериментаторів, інформування педагогічної громадськості про хід й очікувані результати експериментальної роботи поза установою. Окрім створення належних умов проведення експериментальної діяльності адміністративний супровід передбачає активне спостереження за роботою експериментаторів, оперативне вирішення виникаючих проблем, звітність по управлінській вертикалі, починаючи від заступника директора з науково-методичної роботи й закінчуючи колегією управління освіти і науки.

Для запобігання виникненню негативних наслідків у результаті експериментальної педагогічної дії на дітей, для оцінювання правильності вибраного ходу педагогічного пошуку тих чи інших засобів розв'язання проблеми педагогічного дослідження, що проводиться, потрібен добре поставлений психолого-педагогічний супровід. Це і діагностичний контроль на вході (до початку експериментального викладання), діагностика проміжних результатів, і, звичайно, доказова діагностика підсумкових результатів.

Важливою умовою для успіху експериментальної роботи є підготовленість педагогічного колективу експериментаторів: підвищення кваліфікації експериментаторів і в інституті післядипломної педагогічної освіти, і шляхом самоосвіти, і на внутрішньошкільному семінарі з науковим керівником і консультантом експериментального майданчика. У плані дослідно-експериментальної роботи можна показувати цей розділ окремим рядком, скажімо, «Кадрове забезпечення».

Календарний план дослідно-експериментальної роботи є частиною плану науково-методичної роботи, який передбачає порядок, послідовність, строки та засоби їх виконання; гарантує ретельне продумування ходу й забезпечення педагогічного дослідження та отримання продуктивної роботи, очікуваних результатів.

Висновки. Таким чином, в організації експериментальної роботи навчального закладу науково-методична рада відіграє значну роль, оскільки, по-перше, на засіданнях науково-методичної ради обговорюється, розробляється та затверджується одна із головних складових проведення експерименту – програма дослідно-експериментальної роботи; по-друге, науково-методична рада виступає головним координатором виконання календарного плану дослідно-експериментальної діяльності експериментальних загальноосвітніх навчальних закладів.

Резюме. Статтю присвячено діяльності науково-методичної ради закладу щодо організації дослідно-експериментальної роботи в загальноосвітній школі. Проаналізовано алгоритм проектування дослідно-експериментальної програми закладу. Визначено учасників навчально-виховного процесу, які відповідають за виконання даної програми на відповідних етапах роботи. Доведено основну роль науково-методичної ради у процесі розробки програми експерименту. Обґрунтовано найважливіші етапи календарного плану проведення дослідно-експериментальної роботи в закладі. **Ключові слова:** експериментальний навчальний заклад, науково-методична рада, дослідно-експериментальна робота, педагогічний експеримент, інноваційна ініціатива.

Резюме. Стаття посвящена деятельности научно-методического совета заведения в организации опытно-экспериментальной работы общеобразовательной школы. Проанализирован алгоритм проектирования опытно-экспериментальной программы заведения. Определены участники учебно-воспитательного процесса, которые отвечают за выполнение данной программы на соответствующих этапах работы. Доказана основная роль научно-методического совета в процессе разработки программы эксперимента. Обоснованы важнейшие этапы календарного плана проведения опытно-экспериментальной работы в заведении. **Ключевые слова:** экспериментальное учебное заведение, научно-методический совет, опытно-экспериментальная работа, педагогический эксперимент, инновационная инициатива.

Summary. This article is dedicated to the scientific-methodological council activity of an institution in experimental work organization of a secondary school. The institutional experimental program algorithm was analyzed. The educational and training process participants who responded for this program fulfillment on the appropriate stages of work were defined. The basic role of scientific-methodological council in the experiment program development process was proved. The most important calendar plan stages of experimental work carrying in the institution were substantiated. **Keywords:** experimental institution, scientific-methodological council, experimental work, pedagogical experiment, innovation initiative.

Література

1. Галєєва Н. Роман з наукою [Текст]: керування організацією педагогічного експерименту як засіб розвитку шкільного освітнього простору / Н. Галєєва // Директор школи (Шкільний світ). – 2006. – №7. – С. 16-19.
2. Даниленко Л. Інноваційний освітній менеджмент. Навчальний посібник / Лідія Даниленко. – К.: Главник, 2006. – 144 с. – (Серія «Психол.інструментарій»).
3. Методика викладання фізики як педагогічна наука, її зміст і завдання // Конспект лекцій [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.fizmet.org.ua/L1.htm>
4. Сборник нормативных и методических материалов для организации экспериментальной работы в общеобразовательных школах Автономной Республики Крым: Метод.пособие / Сост. Глузман А. В., Игнатенко Н. Я., Пономарева Е.Ю. – Ялта: РМО РВУЗ «КГУ», 2009. – 108 с.
5. Паламарчук В. Ф. Інноваційні процеси в педагогіці / В. Ф. Паламарчук // Педагогічні інновації в сучасній школі. – К.: Освіта, 1994. – С. 5–9.

Подано до редакції 13.05.2012